

Veiledning om hold av ilder

Statens tilsyn for planter, fisk, dyr og næringsmidler

Denne brosjyren er utarbeidet av Mattilsynet i samarbeid med Norsk ilderforening

www.mattilsynet.no

Norsk ilderforening: www.ilder.no

Til dyreeiere og de som tenker på å bli det

Å holde kjæledyr medfører et stort ansvar. Et dyr er ikke en "bruk og kast" vare, men et levende, følende individ som må behandles med omsorg og respekt for sin egenart. Som dyreeier må du spørre: hva kan jeg gjøre for at dyret får et godt liv, sett med dyrets øyne? Tenk nøye gjennom om et kjæledyr passer inn i ditt daglige liv. Hvis du velger å bli dyreeier har du ansvar for:

...å skaffe deg kunnskap om dyrets behov

Kjæledyr har behov for aktivisering og et levested som er tilpasset arten. Dyreartens levested i naturen gir en pekepinn om hvilke behov kjæledyret ditt har, for eksempel å være sammen med andre dyr av samme art, ha mulighet for å gjemme seg på et trygt sted eller å utforske nye miljøer. Hvis dyret ikke får oppfylt sine naturlige behov vil det føre til dårlig velferd. Dyr som kjeder seg, er ensomme, utrygge eller frustrert på annen måte kan utvikle atferdsforstyrrelser som overdreven aggresjon, urolighet eller slikking/plukking av pels/fjær. Sett deg grundig inn i hvilke behov kjæledyret ditt har ved å lese litteratur om arten.

...å aktivt forebygge sykdom, skade og smerte hos dyret

Som eier har man ansvar for å forebygge sykdom, hindre spredning av eventuell smitte, og begrense dyrets lidelse hvis det blir sykt eller skadet. Dette innebærer å vurdere om veterinær bør konsulteres. Noen ganger kan det forsvarlige være å avlive et lidende dyr fremfor å utsette det for langvarig smertefull behandling. Dette kan veterinæren hjelpe deg å vurdere. Avlivning av kjæledyr skal bare utføres av veterinær eller andre personer som vet hvordan dyret skal avlives momentant, uten å utsettes for lidelse.

Andre ting å tenke over:

Barn og dyr – Ikke alle dyr egner seg for barnefamilier. Barn må lære at dyr skal behandles forsiktig, og at dyr ikke er leker.

Godt naboskap – Kjæledyr kan oppfattes sjenerende av naboer, men et velfungerende dyrehold medfører sjelden alvorlige konflikter. Vis hensyn.

Ansvarlig avl – Bare friske, velfungerende dyr bør brukes i avl. Ukritisk avl kan føre til genetiske defekter som igjen kan føre til lidelse for dyrene. Velg alltid et friskt og velfungerende dyr som kjæledyr og forebygg uønsket formering. Husk at du som dyreeier har ansvar for at dyrets eventuelle unger får gode hjem.

Hilsen Mattilsynet

Ilderen er ikke et burdyr. Den trenger stor plass å boltre seg på og bør derfor få tilgang til hele eller deler av boligen.

Ilderens atferd og biologi

Ilderen tilhører mårfamilien og er i nær slekt med blant annet mink, mår, oter og røyskatt. Ilderen lever naturlig i skogen, i krattskog og lyng, og bor ofte i jordhuler. Vinteren tilbringer ilderen i et lunt hi hvor den tærer på overskuddsnæringen den har lagt på seg i løpet av sensommeren og høsten.

Ilderen er et rovdyr som jakter i skumringen og om natten. Byttedyrene er alle slags smågnagere, fugleunger og egg, frosk, snegler m.m. Den spiser fisk, men dette er fortrinnsvis åtsler etter fisk som er skylt på land.

De typiske atferdstrekkene gjenspeiler seg også hos våre tamildere. Ofte ligger de og sover hele dagen for så å kvikne til utover kvelden. De kan også være meget aktive i de første morgentimene. Under luftturer viser en ilder klart at den verken liker å krysse åpne plasser eller gå tur i sollys, noe som har sammenheng med at den i naturen oppholder seg i skogen og jakter i mørket.

Om vinteren er tamilderen roligere og den legger ofte på seg opp mot 30 % i forhold til normal vekt om våren og sommeren.

Som kjæledyr er ilderen ganske ny i Norge. De er fascinerende dyr som beholder sin lekne oppførsel hele livet. Selv om ilderens oppførsel på noen områder kan minne om oppførselen til hund eller katt, må man huske på at en ilder har sine egne særtrekk som skiller den fra disse. Den er for eksempel ikke like lett å trene som en hund. Ilderen har et tydelig kroppsspråk og lydsspråk som man bør sette seg inn i for å få et vellykket ilderhold.

Hva du bør tenke over - før du skaffer deg ilder

Før man anskaffer seg ilder er det viktig å stille seg selv noen spørsmål og tenke nøye etter hva man ønsker seg av ilderholdet. Ilderen er et dyr som trenger mye omsorg, trening og sosial kontakt. Den vil komme til å gi deg både utgifter og bekymringer, men også mye glede.

Ilderen er ikke et burdyr. Den trenger stor plass å boltre seg på og bør derfor få tilgang til hele eller deler av boligen. Rom hvor ilderen oppholder seg må være "ildersikret" (se avsnitt om sikring av farer i huset).

Det er store individuelle forskjeller mellom ildere. Noen er rolige og trives best for seg selv, mens andre er krevende og ønsker masse kontakt med deg.

Noen krever mye trening, mens andre er mer lettlærte. Positiv håndtering og aktivisering helt fra valpen er liten legger grunnlaget for en sosial og lærenem ilder.

Årlig omplasseres eller avlives mange ildere fordi eier eller familiemedlem har oppdaget allergi. Mye av dette kunne vært unngått hvis man hadde tatt en allergitest før man anskaffet ilder.

Ildere kan bli opptil 15 år gamle, men i Norge brukes det som en tommelfingerregel at ildere i fangenskap blir mellom 4 og 10 år. Dette må man også ta med i vurderingen før man anskaffer seg ilder.

Ilderen i ferien

Dersom du skal bort, blir syk eller av annen grunn ikke kan ta deg av ilderen din for en periode, trenger du noen som kan passe den. Den beste løsningen er å la ilderen bo hjemme med daglig tilsyn av noen som du og ilderen din kan stole på.

Dersom du vil ha ilderen din med til feriestedet bør du frakte den i et transportbur eller holde den i bånd/sele for å hindre at den rømmer. Skal du kjøre bil bør ilderen sitte i et transportbur med god tilgang på mat og vann. Ilderen kan ikke svette og blir derfor lett overopphetet. En god regel er å ta mange luftepauser, unngå å utsette ilderen for direkte sollys og passe på at temperaturen ikke blir for høy.

Det er mulig å ta med ilderen på ferie utenlands, men dette krever noe forberedelse. Regler for inn- og utførsel finner du på www.mattilsynet.no

Allergi

Årlig omplasseres eller avlives mange ildere fordi eier eller familiemedlem har oppdaget allergi. Mye av dette kunne vært unngått hvis man hadde tatt en allergitest før man anskaffet ilder. Et godt råd er å besøke noen med ilder og kanskje låne en ilder noen dager. Det finnes i dag hjelpemidler for den som har blitt allergisk mot ilderen sin. Kontakt lege og/eller veterinær.

Ilder i borettslag og sameier

Etter loven er det i utgangspunktet tillatt med kjæledyr i borettslag/sameier, men noen borettslag/sameier er ikke klar over dette. Sjekk i borettslagets eller sameiets vedtekter og husordensregler om reglene for dyrehold. Dersom du behøver hjelp og informasjon om ilderhold i borettslag og sameier, kontakt Norsk Ilder Forening (NIF) for nærmere informasjon.

Hvor kan jeg få kjøpt ilder?

Ildervalper kan kjøpes hos oppdrettere eller i enkelte dyrebutikker. Oppdrettere finner du ved å søke i lokale medier eller på internett. NIF legger også ut annonser på sine sider fra oppdrettere som ønsker det (se www.ilder.no).

Ta deg gjerne en eller flere turer til en oppdretter før du eventuelt kjøper en ildervalp. En dyktig oppdretter avler på friske dyr og sørger for at valpene ved levering er godt sosialisert.

Som fersk ildereier kan det være et fornuftig alternativ å overta et omplasseringsdyr. Disse kan kjøpes privat eller direkte gjennom NIF. Det kan være mange fordeler ved å få en omplasseringsilder. Det beste er gleden over å gi en ilder en ny sjanse til et godt liv.

Priser på ildere varierer avhengig av om du ønsker å drive avl, stille ut, eller bare ha en god kamerat. Stamtavle er viktig uansett hvor du kjøper og hva som er hensikten med ditt ilderhold. Grunnen til at stamtavle er viktig er at det har vært problemer med innavl og stor dødelighet blant unge ildere pga. kreft. På en stamtavle kan du kontrollere om det har vært innavl i slekten.

Ta deg gjerne en eller flere turer til en oppdretter før du eventuelt kjøper en ildervalp. En dyktig oppdretter avler på friske dyr og sørger for at valpene ved levering er godt sosialisert. Oppdretteren kan også bistå deg som valpekjøper med nødvendig informasjon om ilderhold. Ildervalper skal ikke tas fra moren før tidligst ved 8 ukers alder. Frem til denne alderen trenger de å være sammen med mor og søsken for å utvikle seg normalt.

Prisen på en ildervalp ligger fra ca. 2500 kr og oppover. Dette er en fornuftig pris på sunne og friske dyr fra en dyktig oppdretter.

Krav til miljø og nødvendig utstyr

Ilderhold innebærer utgifter til utstyr og mat. Tørrfôr til ildere er dyrt sammenliknet med tørrfôr til for eksempel hund eller katt. Ilderen bør også vaksineres årlig og bør få en helsesjekk samtidig. Det anbefales å ID-merke ilderen med microchip.

Hannildere som ikke skal brukes i avl anbefales det å kastrere eller sterilisere. Hunnildere/tisper som ikke skal brukes i avl anbefales det å kastrere. Dette fordi tisper som blir kjønnsmodne og kommer i brunst uten å bli paret, forblir i brunst. Den vedvarende brunsten har den bivirkningen at dyret sannsynligvis utvikler alvorlig blodmangel. Denne tilstanden er potensielt dødelig og krever veterinærbehandling.

Alle dyr kan bli syke og trenge tilsyn av veterinær. Sykdom eller påkrevd operasjon kan fort gi store økonomiske utgifter. Det kan derfor lønne seg å tegne en forsikring på ilderen dersom dette er mulig. Det bør beregnes minst 2-3000 kr årlig i utgifter på veterinær og forsikringer ved et vanlig ilderhold.

Ilderen som vi holder som kjæledyr kan ikke slippes ut på samme måte som en katt. Den vil vanligvis ikke finne veien hjem selv eller klare seg alene uten-dørs. Ilderen bør holdes inne i boligen hvor den gis tilgang til flere rom og daglig

Du vil oppdage at ilderen liker å sove nesten hvor som helst. En skuff med undertøy eller en full skittentøyskurv er en yppelig soveplass, synes ilderen. Pass derfor på at du vet hvor ilderen er når du vasker klær.

samvær med eieren. Ildere leker fint sammen med deg og andre ildere, og de kan også gå sammen med andre dyr som katter og noen hunderaser. Hvor godt dyr går sammen avhenger av enkeltindividene. La ikke ilderen være alene med hund eller katt før du er helt sikker på at de kjenner hverandre og ikke vil skade hverandre.

Ildere er ofte aktive om natten, noe som kan være plagsomt for oss mennesker. Legg derfor forholdene til rette for at ilderen kan være våken uten deg på et trygt sted om natten, i et stort bur eller eget rom. Ilderen må ikke holdes i bur eller isolert på et rom døgnet rundt, bare når det er nødvendig å ha den på et sikkert sted fordi du ikke kan se etter den. Er du mye borte bør du vurdere å holde flere ildere sammen slik at de har selskap i hverandre.

Mange ildere liker godt å gå tur. Skaff da en ildersele (H-sele) og et bånd. Følg godt med på ilderen når dere går ute, da den ser dårlig og ofte "vimser" når den går. Skog- og parkområder er å foretrekke som turterreng.

Sikring av farer i huset

Ildere er av natur veldig nysgjerrige og vil utforske alt. Dette fører dem ofte opp i farlige situasjoner, noen ganger med tragisk utfall. I et hus finnes mange farer for en ilder på oppdagelsesferd. Den kan komme seg opp i klostettkålen og ikke komme seg ut igjen ved egen hjelp, gjemme seg i peisen eller under badekaret. Ildere har liten følsomhet for varme, og kan brenne seg på komfyren, strykejernet og stearinlys (svidde barter er et kjent fenomen). De kan slikke på kniver som ligger fremme, sovne i tørketrommel eller vaskemaskin, inni skap eller kommode-skuffer som blir lukket, eller klemmes i dører. De kan spise mye som er farlig for dem; såpe, mat de ikke tåler, små plastbiter eller svelge gummibiter.

Fallskader er også et problem for ildere. De har dårlig dybdesyn og har derfor liten eller ingen forståelse for høyder. De er gode til å klatre og kommer seg derfor lett opp i høyden. Forebygg farlige situasjoner så langt du kan.

Soveplasser

Ilderen bruker som nevnt mye av tiden på å sove. De liker best å sove sammen-rullet som en liten ball med hodet under halen, ofte foretrekker de også å ha noe rundt og over seg. Mange ildere trives derfor veldig godt i hengekøyer laget til ilder. Du vil oppdage at ilderen liker å sove nesten hvor som helst. En skuff med

Et transportbur er nyttig når ilderen skal fraktes, for eksempel til veterinær. Det er viktig at buret ikke er for stort slik at det reduserer risikoen for skader ved uhell.

undertøy eller en full skittentøyskurv er en yppelig soveplass, synes ilderen. Pass derfor på at du vet hvor ilderen er når du vasker klær. Legg noen håndklær, rene filler, gamle t-skjorter eller lignende opp i en kasse og du har en perfekt soveplass for ilderen.

Ilderdo/sandkasse

Ilderen din må lære å bli stuert på samme måte som for eksempel en hundevalp. En do med høye kanter på sidene og lav inngang er å anbefale. Det finnes mange typer av katte-/ilderstrø; finn ut hva som passer best for din ilder. Ilderdoen må alltid være rengjort slik at ilderen ønsker å benytte den og du slipper sjenerende lukt.

Tilvenningsfasen starter med en gang ilderen kommer i hus. Når ilderen må på do løftes halen opp i været og ilderen rygger inntil noe. Løft da ilderen opp og plasser den i dokassen. Belønn den deretter med en godbit og gjenta prosedyren hver gang. Ilderen må ofte på do etter at de har sovet, så pass på da, og husk belønning. Plasser aldri ilderdoen i nærheten av maten. Det kan også være greit med flere do-steder, avhengig av plassen ilderen har til rådighet.

Transportbur

Et transportbur er nyttig når ilderen skal fraktes, for eksempel til veterinær. Det er viktig at buret ikke er for stort slik at det reduserer risikoen for skader ved uhell. Hvis ilderen aksepterer buret som soveplass vil den lettere la seg transportere senere. Innrett buret slik at det blir godt å ligge i under transport. Gi dyret tilgang på mat og vann og gjerne et lite reisedo. Hengekøye er fint å ha i buret, da dette demper ytre bevegelser under transporten. Kjører du bil så husk å spenne fast reiseburet, fortrinnsvis med bilens sikkerhetssele.

Ilderleker

Lek trener opp ilderens motorikk og ivaretar dyrets behov for aktivitet og adspredelse. I tillegg er lek en sosial aktivitet som skaper vennskapsbånd mellom ilderen din og deg. Spesielle ilderleker fås kjøpt i dyrebutikker, men ildere setter like stor pris på garnnøster, doruller, trådsneller eller tøybiter som knyttes fast i en snor. Lekene må ikke være for små eller ha løse deler som ilderen kan spise av. Fremmedlegemer i mage-/tarmsystemet er blant de hyppigste årsaker til forstoppelse hos ilder.

Ildere er ikke spesielt kosete og kan på dette området ikke sammenliknes med hund eller katt. En ilder vil likevel gjenkjenne deg og oppsøke deg for lek og moro, og kanskje kommer den for å sove hos deg når den er trøtt.

Børste

Det er viktig å børste ilderen i røyteperioden, da hjelper du den med å fjerne løse hår fra pelsen og forhindrer at det dannes hårballer i tarmsystemet. Børstingen kan også bli en verdifull kosetund både for deg og ilderen din. Børster for katt er ypperlige å børste ilder med.

Kloklipper

I fangenskap blir ofte den naturlige slitasjen av klørne for liten og ilderen trenger derfor hjelp med klostellet. Skaff deg en god klosaks og klipp litt utenfor den rosa nerven inni kloen. Når ilderen står på alle fire skal ikke klørne være i gulvet. Et triks er å ha litt kattemalt/vitaminpasta på magen til ilderen mens du klipper. Ilderen vil da være opptatt med å slikke i seg dette, og du får klippet klørne i ro og fred.

Fôring

Ildere er rovdyr som skal ha fôr av animalske produkter. Tørrfôr anbefales som basisfôr. Det finnes mange varianter, velg et fôr av god kvalitet som er tilpasset ilder. Fôrtyper beregnet på kattunger er ofte godt egnet til ilder. Mange ildereiere gir rått kjøtt til ilderen sin. Kokt kylling og rå eggeplommer er også noe mange ildere setter stor pris på.

Ildere har et raskt fordøyelsessystem og spiser derfor ofte. En frisk ilder vil selv styre inntaket av mat og bør derfor ha fri tilgang på tørrfôr. Friskt vann skal alltid være tilgjengelig for ilderen.

Ildere bør ikke få kumelk - eller melkeprodukter, sjokolade, andre søtsaker eller salt mat. Bruk heller sunne alternativer som frukt og grønt, vitaminpasta og kattemalt dersom ilderen skal ha godter, men begrenns mengden.

Håndtering

Ildere er ikke spesielt kosete og kan på dette området ikke sammenliknes med hund eller katt. En ilder vil likevel gjenkjenne deg og oppsøke deg for lek og moro, og kanskje kommer den for å sove hos deg når den er trøtt.

Ildervalper bør håndteres mye og på en positiv måte. Dette legger grunnlaget for en håndterbar, kjælen og omgjengelig voksen ilder som ikke biter, og gjør den videre sosialiseringen av ilderen mye lettere. Vær oppmerksom på ilderen mangfoldige kroppspråk, slik at du lærer din ilder å kjenne og kan respektere dyrets grenser.

Det viktigste ved trening av ilder er å være tålmodig og konsekvent og gjenta en øvelse mange ganger. Belønn alltid ønsket atferd.

Ildere er ikke lydige av natur og man kan ikke forvente at de skal kunne dreseres på samme måte som for eksempel hunder. Likevel kan ilderen lære å forstå noen ord og utføre enkle triks mot belønning. Ilderen kan virke sta og likegyldig, men ikke gi deg selv om det kan ta måneder før du får resultat av treningen. Det viktigste ved trening av ilder er å være tålmodig og konsekvent og gjenta en øvelse mange ganger. Belønn alltid ønsket atferd. Unngå å gjøre ilderen utrygg ved å skremme den eller påføre den smerte, dette virker mot sin hensikt.

Lær ilderen betydningen av ordet "nei" ved å for eksempel fjerne den fra bordet mens du tydelig sier "nei". Trengs det et sterkere middel enn stemmen din kan du ta ilderen i nakkeskinnet og løfte den rolig opp og si et skarpt "nei". Hvis ilderen gjesper i denne situasjonen, prøv den å dempe gemyttene dine. Sett den da ned igjen. Dette er en metode som ildermammaen bruker på sine valper og som kan fungere bra.

Forebyggende helsestell

Munn og tenner – Ilderen bør få tørrfôr for å holde tennene rene for tannstein. Tennene bør sjekkes av veterinær minst annet hvert år.

Bading – Ilderne er flinke til å vaske seg selv og behøver normalt ikke å bades ofte. Noen ildere liker å bade og stortrives med dette, andre kan ikke fordra vann. Må du vaske ilderen din, bruk helst bare rent vann. Du kan også bruke ilder-shampoo eller grønnsåpe ved behov. Etter et bad skylles ilderen godt og tørkes med et rent håndkle.

Helse og sykdom

En sunn ilder har god appetitt, er aktiv når den selv ønsker det og steller seg selv ofte. Bakenden på ilderen skal være ren og uten tegn til sårhet eller diaré. Hud og pels skal være glatt og blank, uten sår, tegn til utøy eller hårløse flekker. Ørene bør være rene, uten tegn til opphopning av mørk voks.

Stikk aldri noe langt inn i ørekanalen. Øremidd er et problem hos ildere. Ved mistanke om øremidd, kontakt veterinær for kontroll og behandling. Øynene skal være klare og blanke, men uten å renne. Snuten skal være myk og litt fuktig, uten utflod i neseborene eller skorpe på overflaten. Tennene skal være hele og tannkjøttet skal være blekrosa og fritt for betennelser.

Sykdomstegn

Slapphet, matt pels, kløe, flass, sløve øyne, oppkast, diaré og redusert matlyst kan være tegn på sykdom. En ilder som har smerter vil enten forsøke å skjule dette og trekke seg tilbake for seg selv eller bli spesielt kjærlig. Har du mistanke om at ilderen kan være syk bør du straks kontakte veterinær.

Forstoppelse er dessverre en vanlig og tidvis farlig sak for ildere. Har du mistanke om dette, kontakt veterinær.

Diaré skyldes ofte at ilderen har fått i seg uvant mat i for store mengder. Ny mat bør introduseres gradvis. Blir ilderen ikke bedre i løpet av en dag bør du kontakte veterinær. Dersom du har en valp som får diaré bør du ringe veterinæren med en gang for å få råd. For dyr med diaré er det viktig å sørge for at de får i seg masse drikke.

Smitte fra ilder til menneske er sjeldent og alminnelig hygiene er vanligvis tilstrekkelig forebyggende. Vanlig forkjølelse kan imidlertid smitte mellom menneske og ilder.

Følgende symptomer bør undersøkes av veterinær. Årsaken kan vise seg å være triviell, men dersom det dreier seg om noe mer alvorlig vil ilderen ha større sjanse til å bli helt frisk igjen dersom diagnosen stilles tidlig:

- glemmer seg, leker ikke
- manglende appetitt
- unormal tørste
- plutselig vekttap
- stadig oppkast og/eller brekninger
- vedvarende diaré eller forstoppelse
- tisser ofte eller med vanskelighet
- utskilling av slim fra nesen og øynene
- vedvarende hosting eller/og nysing
- unormal pusting eller pesing
- uvanlig aggresjon, særlig ved berøring
- ustø eller rar gange
- unormal kløing
- plutselig og/eller sterk dårlig ånde

Disse brosjyrene er et samarbeidsprosjekt mellom Mattilsynet og interesseorganisasjoner. Hensikten er å gi grunnleggende kunnskap og veiledning til deg som har eller tenker på å skaffe deg kjæle- eller hobbydyr. Brosjyrene kan også lastes ned i pdf-format på www.mattilsynet.no

